

Tilburg, 17 juli 2019

Aan: provincie Noord-Brabant
t.a.v. Gedeputeerde Staten, fractievoorzitters en leden Provinciale Staten
Postbus 90151
5300 MC 's-Hertogenbosch

Kenmerk: EN 03.00-1653-sl
Betreft: Visie energieopgaven en het Brabantse landschap

Geachte leden van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten,

Brabant staat voor een grote klimaatopgave. De provincie Noord-Brabant, de regio's en gemeenten hebben ambities, doelstellingen en activiteiten om Noord-Brabant gezond en leefbaar te maken en te houden, voor nu en voor de toekomstige generaties. Ter aanvulling op deze activiteiten bieden Brabantse Milieufederatie, Brabants Landschap en Natuurmonumenten u dan ook graag het visiedocument aan: *'Energieopgaven en het Brabantse landschap'*, waarin we 7 aanbevelingen doen om tot een duurzamer Brabant te komen, met respect voor natuur, landschap en cultuurhistorie.

Als provincie heeft u in de Energieagenda 2019-2030 de ambitie gesteld om in 2030 50% CO₂ uitstoot te verminderen (ten opzichte van 1990) en om 50% van de energie op te wekken uit duurzame bronnen. Daarnaast zijn gemeenten en regio's bezig om invulling te geven aan de Regionale Energie Strategieën. Als Brabantse natuur- en milieuorganisaties onderschrijven wij de urgentie om het klimaatprobleem integraal aan te pakken.

Wij zien dat deze energietransitie vraagt om afgewogen keuzes die invloed hebben op de schaarse ruimte in onze provincie en die een onmiskenbaar effect zullen hebben op het Brabantse landschap.

We vragen dan ook expliciet aandacht voor een duidelijke regierol van de provincie, waarbij onze 7 aanbevelingen u kunnen helpen om de aspecten van biodiversiteit, landschappelijke kwaliteit en cultuurhistorie mee te wegen in uw planvorming en besluitvorming.

Wij denken graag met u mee in de nadere uitwerking van deze aanbevelingen.

Nadere informatie kunt u inwinnen via Sandor Löwik, Beleidsmedewerker Energie,
tel: 06-15350211, e-mail: sandor.lowik@brabantsemilieufederatie.nl.

Met vriendelijke groet,

Joris Hogenboom
directeur Brabantse Milieufederatie

Mede namens de directeuren van de Brabantse natuur- en milieuorganisaties,
Brabants Landschap en Natuurmonumenten

Energieopgaven en het Brabantse landschap

Visie van Brabantse natuur- en milieuorganisaties, juli 2019

BRABANTSE LANDSCHAP

Het Klimaatakkoord van Parijs om de opwarming van de aarde terug te brengen tot 1,5 graden Celsius en het (concept) Klimaatakkoord om de uitstoot in Nederland van broeikasgassen te verminderen met 49% in 2030 (ten opzichte van 1990) stelt ons voor een grote klimaatopgave. In Brabant heeft de Provincie in de Energieagenda 2019-2030 de ambitie gesteld om in 2030 50% CO₂ uitstoot te verminderen (ten opzichte van 1990) en om 50% van de energie op te wekken uit duurzame bronnen. Daarnaast zijn gemeenten en regio's bezig om invulling te geven aan de Regionale Energie Strategieën. Al deze ambities, doelstellingen en activiteiten hebben tot doel om Noord-Brabant, Nederland, en de aarde gezond en leefbaar te maken en te houden, voor nu en voor de toekomstige generaties.

De Brabantse Milieufederatie, Brabants Landschap en Natuurmonumenten onderschrijven de urgentie om het klimaatprobleem integraal aan te pakken. Die aanpak vraagt om drastische maatregelen, die zullen ingrijpen in onze stijl van leven én een mooie uitdaging vormen om tot een duurzamer Brabant te komen. Deze visie richt zich vooral op de ruimtelijke impact van de energietransitie.

Staatsbosbeheer en Brabants Particulier Grondbezit zijn inhoudelijk betrokken geweest bij het opstellen van de visie en kunnen zich vinden in de gekozen richting.

Wij doen een zevental aanbevelingen die kunnen bijdragen aan het maken van de juiste keuzes ten aanzien van energieopwekking in het Brabantse landschap.

- ▶ **Energiebesparing**
- ▶ **Zoekgebieden Windenergie**
- ▶ **Windturbines en natuur en landschap**
- ▶ **Zonne-energie**
- ▶ **Energiemix en multifunctioneel ruimtegebruik**
- ▶ **Participatie en lokaal eigenaarschap**
- ▶ **Regie door de Provincie bij de RES-en**

Namens de directeuren van de Brabantse natuur- en milieuorganisaties,

Brabantse Milieufederatie

Brabants Landschap

Natuurmonumenten

1

ENERGIEBESPARING

De grootste en misschien wel lastigste opgave ligt bij energiebesparing. Energiebesparing is pure winst, omdat het leidt tot minder kosten, minder verbranding dus ook minder uitstoot van andere vervuilende stoffen zoals fijnstof en stikstof. Voor iedere joule die bespaard wordt, hoeft tenminste drie joule niet opgewekt te worden. Onze eerste **aanbeveling** is om de provinciale energiebesparingsdoelstelling fors te verhogen, van 22% (Haalbaarheidsonderzoek 2018 – Innovatieve scenario) naar 50% (zie ook Urgenda, 2014).

2

ZOEKGEBIEDEN WINDENERGIE

Maar met alleen energiebesparing komen we er niet, de resterende energievraag moet zo spoedig mogelijk uit duurzame bronnen komen. De Brabantse natuurorganisaties beseffen dat de majeure klimaatopgaven het aanzien van het landschap in Brabant zullen veranderen. Windturbines (en andere vormen van grootschalige duurzame energieproductie) zullen meer en meer zichtbaar zijn. Er ligt een ontwerpogave, met goede afstemming met burgers, overheden én grondeigenaren: waar wel en waar niet? Hoe richten we Brabant duurzaam én leefbaar in voor mens en natuur? In een dynamische omgeving kunnen windturbines soms een versterking zijn van een eigentijds landschapsbeeld, maar er zullen ook landschapszones en cultuurlandschappen zijn die zich juist onderscheiden door het ontbreken van windturbines.

De organisaties steunen de hoofdlijn uit de provinciale Verordening Ruimte, waarin een zoekgebied voor windturbines is aangewezen in het grootschalige en windrijke zeeleigebied in West-Brabant en waarbij kleinschalige cultuurlandschappen in Brabant worden ontzien. Tot op heden is binnen het aangewezen zoekgebied slechts een beperkt aantal initiatieven van de grond gekomen. Onze tweede **aanbeveling** is om het aangewezen zoekgebied voor windturbines nog eens grondig te scannen op geschikte locaties, die mogelijk tot op heden over het hoofd zijn gezien en waarvoor draagvlak te vinden is, zowel bij burgers als grondeigenaren. Daarbij moeten ook de mogelijkheden onderzocht worden om bestaande (oudere) windturbines te vervangen door nieuwe turbines met hogere vermogens.

3

WINDTURBINES EN NATUUR & LANDSCHAP

Gezien de urgentie van de klimaatproblematiek ondersteunen wij de zoektocht van de Provincie om ook elders in Brabant ruimte te vinden voor windturbines, zodat ook buiten het zoekgebied duurzame energie-initiatieven van onderop meer kansen krijgen (energieke samenleving). Maar wij hebben met zorg kennis genomen van de wijze waarop daartoe de provinciale ruimtelijke regels vorig jaar zijn verruimd.

Weliswaar blijft het Natuurnetwerk Brabant uitgesloten voor windturbines, maar er ontbreekt node een kaart met de waardevolle (kleinschalige cultuur)landschappen in Brabant (inclusief landgoedstructuren, cultuurhistorische kernen en ongerepte natuurpanorama's). Overheden, maatschappelijke organisaties, steeds meer (agrarische) ondernemers en burgers zetten zich al decennia in voor het behoud en de versterking van een veelzijdig en kwalitatief hoogstaand Brabants landschap. Die waardevolle landschappen zijn niet alleen belangrijk voor de biodiversiteit, maar ook steeds belangrijker voor het behoud van het Brabantse leef- en investeringsklimaat.

Het ontbreken van een kaart met te beschermen landschappelijk waardevolle gebieden wringt omdat op de langere termijn nog veel meer ruimte nodig is voor duurzame energie. Onze derde **aanbeveling** is om zo spoedig mogelijk een provinciale kaart te maken waarop duidelijk wordt waar de waardevolle (kleinschalige cultuur)landschappen en ongerepte natuurpanorama's liggen waar windturbines wel en niet gewenst zijn. Zo'n kaart met beschermde landschappen kan ook behulpzaam zijn bij het maken van de regionale energiestrategieën, waarin de belangen van natuur, erfgoed en landschap tot nu toe nauwelijks worden meegenomen. De kaart kan vervolgens als basis dienen voor een richtinggevend transparant provinciaal afwegingskader. Zo kunnen we onze energie richten op het realiseren van de beoogde windenergiedoelen in die gebieden die daar het meest geschikt voor zijn en waar met een goed ontwerp iets moois van te maken is. De studie van HNS/TUe in opdracht van de Provincie is een geschikte basis om tot zo'n kaart te komen.

4

ZONNE-ENERGIE

Vooraf sinds 2017 is het aantal initiatieven voor zonneparken (zonnepanelen op de grond) explosief toegenomen. In november 2018 is er sprake van meer dan 200 plannen in Brabant (Brabant Magazine 37, 2018). Hier gaat een grote ruimtelijke claim van uit, met een grote verwachte impact op het landschap. Dit vraagt om een duidelijke Provinciale regie op de ontwikkeling van zonneparken. Onze vierde **aanbeveling** is daarbij een duidelijk kader op te stellen, gebaseerd op de zonneladder;

- ▶ Zet maximaal in op het benutten van de duizenden hectare (platte) daken, zowel op huizen als bedrijfsgebouwen; innovatie kan ook ingezet worden op wegen en parkeerterreinen;
- ▶ Daarnaast zijn er volop kansen bij de aanzienlijke oppervlakte vrijkomende agrarische bebouwing. Ook bij geluidswallen-/schermen langs snelwegen liggen kansen, evenals bijvoorbeeld bij vuilstorten;
- ▶ Indien op regionaal niveau in beeld is gebracht dat, met inbegrip van bovenstaande mogelijkheden, er aanvullende ruimte nodig is, kan deze opgave worden ontwikkeld in de vorm van zonneparken, hoewel deze vanwege de grote ruimtelijke claim en enkelvoudige functie niet onze voorkeur hebben.
- ▶ Daarbij dient te worden verzekerd dat ontwikkeling in de hoogste treden van de ladder in balans zijn met ontwikkelingen in lagere treden. Een geschikte werkwijze om dit uit te voeren is voorgesteld in de [Constructieve Zonneladder \(NMF, 2019\)](#).

Het ruimte geven aan zonneparken vraagt duidelijk beleid om daarbij juist de meest geschikte locaties te selecteren en de overige minder geschikte ruimte te vrijwaren. Ook dreigt een cumulatief negatief effect op landschappelijke kwaliteit indien meerdere individuele parken zonder goede afstemming verspreid over een groter gebied worden gerealiseerd ('hagelslag op de kaart'). Het Natuurnetwerk Brabant en aangewezen weide- en akkervogelgebieden achten wij in beginsel ongeschikt. Daarbij is er tevens behoefte aan heldere randvoorwaarden met betrekking tot de landschappelijke inpassing. Behoud van bodemleven en fotosynthese van de ondergroei bij grootschalige zonneparken zijn daarbij een voorwaarde. De gevraagde Provinciale regie zou er toe moeten leiden dat bovenstaande zonneladder consequent wordt gehanteerd.

5

ENERGIEMIX EN MULTIFUNCTIONEEL RUIMTEGEBRUIK

Onze vijfde **aanbeveling** is om in te zetten op een brede mix van inpasbare verduurzamingsmaatregelen. Zo kan Brabant meer haast maken met verduurzaming van de gebouwde omgeving, o.a. door middel van isolatie, verschillende vormen van duurzame energie en eventueel restwarmte uit de omgeving. Onderzoek is gewenst naar de mogelijkheden van de geothermiezone in Midden-Brabant. Waterkracht zet qua opbrengst weinig zoden aan de dijk, maar kleinschalige lokale initiatieven, mits passend binnen het water- en natuurbeleid, kunnen wel van belang zijn voor de bewustwording. Nieuwe technieken zoals thermische energie uit oppervlaktewater en afvalwater kunnen ingezet worden als ecologie en waterbeheer dit toelaten. Reeds bestaande mestvergisting kan een bescheiden bijdrage leveren in de vorm van kleine grondgebonden installaties. Zorgvuldigheid is daarbij troef, met aandacht voor onder andere netto energieopbrengst, logistiek, reststromen en organisch stofgehalte van de bodem. Dit geldt ook voor andere stromen van biomassa (afvalstromen, biocrops, slib, enz) die bij voorkeur zo lokaal mogelijk worden gehaald. Versterking van bos en landschapsstructuren is dringend gewenst waarbij de bijgroei benut kan worden, opnieuw volgens het ladderprincipe, startend bij inzet als duurzaam bouw materiaal tot energiebron. In dit kader kan bij geschikte locaties voor windturbines een combinatie worden gemaakt met nieuwe bosaanplant en natuurontwikkeling.

6

PARTICIPATIE EN LOKAAL EIGENAARSCHAP

De energietransitie gaat ontegenzeggelijk invloed hebben op onze leefwijze, onze omgeving en de manier waarop we ons landschap beleven. Iedereen gaat de gevolgen ervaren als initiatiefnemer, omwonende, ondernemer, consument of recreant. Daarom is het belangrijk om directe en indirecte stakeholders vroegtijdig en gelijkwaardig te betrekken bij besluitvorming en uitvoering van energieprojecten. Ook dienen de lusten en de lasten op een eerlijke en rechtvaardige manier verdeeld worden. In lijn met het Klimaatakkoord stellen wij voor om bij energieprojecten in te zetten op minimaal 50% lokaal eigenaarschap. Onze zesde **aanbeveling** is om participatie en lokaal eigenaarschap als voorwaarde op te nemen bij het ontwerp en realisatie van grootschalige energieprojecten. Voor windenergie projecten is de "Gedragscode draagvlak en participatie wind op land"(2014) een goede basis om participatie en lokaal eigenaarschap vorm te geven.

7

REGIE DOOR DE PROVINCIE BIJ DE RES-EN

De Regionale Energiestrategieën beogen om een integraal, met gemeenten, Provincie en waterschap regionaal afgestemde energiestrategie voor 2030 te komen. De provincie Noord-Brabant is verdeeld in vier regio's die samen de totale energie-opgave van de provincie moeten invullen. Daarbij maakt elke regio eigen afwegingen met eigen prioriteiten en accenten. Omdat diverse unieke landschappen en natuurgebieden in Brabant door verschillende regio's heen lopen is bovenregionale afstemming en sturing noodzakelijk om versnippering en onomkeerbare aantasting te voorkomen. Daarnaast is er na 2030 ook nog een enorme energieopgave tot 2050 met grote onzekerheden, wat betreft de energievraag, het (inter-)nationale klimaat- en energiebeleid, technologische ontwikkelingen en de vraag naar wat de beste mix is van inzet van duurzame bronnen voor de lange termijn. Onze zevende **aanbeveling** is om duidelijk Provinciale regie te voeren op een integrale benadering van de Regionale Energie Strategieën tot 2030, en tegelijkertijd heldere beleidslijnen voor de jaren tot 2050 te formuleren, mede op basis van een krachtige landschapsvisie voor Brabant, waaruit moet blijken welke aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn.

Colofon

Dit is een gemeenschappelijke productie van
Brabantse Milieufederatie
Brabants Landschap,
en Natuurmonumenten.

Tilburg, juli 2019